

İlk Müzik Aleti Flüt

Homo sapiens'in ilk görüldüğü yer olan Afrika şüphesiz insanlık tarihinde çok önemli bir yer tutuyor. İnsanoğlu ilk kez orada ortaya çıkmış, ilk kez orada yürümüş ve ilk kez orada alet kullanmıştır. Önceleri tek hayat mücadelesi beslenme ve avcılara av olmama olan insanoğlu, beyin kapasitesinin artması ile birlikte kendine özgü kültürünü oluşturmaya başlamıştı. Gelişen alet teknolojisi ile yapılan "tek" faaliyet beslenme olmaktan çıkmış, artık başka faaliyetlere de başlamanın zamanı gelmişti. Günümüz insanların en büyük uğraşlarından biri olan sanat, tarih sahnesindeki yerini almaya hazırды.

Hohle Fels Flütü

İnsanlığın beşiği Afrika olsa da sanatın Afrika'da doğduğu ile ilgili çok az kanıt vardır. Güney Afrika'daki Blombos mağarasında 70.000 yıl öncesine ait, toprak boyası ile yapılmış resimler olsa da figüratif sanatla ilgili ilk eserlerin Üst Paleolitik'in ilk döneminde ortaya çıktığını görüyoruz. Bu dönem Avrupada Homo sapiens'lerin yayılması ile kendini gösteren, başlangıcı 40.000-36.000 ve bitişi 28.000-26.000 yıl öncesine uzanan Aurignacien döneme denk gelir. Neandertallerin müzik geleneğine sahip olduğu ve Orta Paleolitik'te müzik aletleri olduğuna dair görüşler olsa da, bunu kanıtlayacak somut kanıtlar yoktur. Slovenya'daki Dijve Babede 43.000 yıllık bir buluntu ele geçmiş olsa da, bunun insanlar tarafından yapılmış bir flüt mü yoksa hayvanlar tarafından ısırılarak delik açılmış bir kemik parçası mı olduğu hâlâ tartışmalıdır.

2008 yılının Ekim ayında Tübingen Üniversitesi'nden (Almanya) Prof. Nicholas J. Conard direktörlüğünde yapılan kazı çalışmalarında insanlık tarihine yeni bir boyut kazandıracak bir keşif yapıldı. Ulm şehrinin 20 km batısında, Ach vadisinde bulunan Swaiba Alpleri'ndeki Hohle Fels mağarasında 12 kırık kemik parçası bulundu. Bu parçaların 11 tanesi gömüldükleri yerde (in situ) bulunurken 12. parça su ile yapılan eleme esnasında bulundu. Parçalar dikey olarak 3 cm ve yatay olarak yaklaşık 10-20 cm'lik bir alana yayılmıştı. Bu parçalar Orta Paleolitik katmanlarının hemen altındaki, kalker parçalarından ve

killi siltten oluşan, 8 cm kalınlığındaki Aurignacien katmanında bulundu. Parçalar birleştirildiğinde boyu 21,8 cm ve çapı yaklaşık 8 mm olan bir flüt ortaya çıktı. Yapılan çalışmalar sonucu bu flütün kızıl akbabanın (*Gyps fulvus*) ön kol kemiğine ait olduğu ortaya çıktı. Bu türün kanat açıklığı 230 cm - 265 cm arasında değiştiği için kemikleri uzun bir flüt yapılmasına elverişlidir. Üst Paleolitik katmanlarında kızıl akbaba ve diğer akbabalara ait kemiklerden yapılmış birçok örnek bulunmuştur. Bulunan bu flütün yapımında kullanılan kemiğin güncel türlerle karşılaştırıldığında aşağı yukarı 34 cm olduğu tespit edildi. Flüt üzerinde toplam 5 adet delik vardır, alt uçtaki 5. delik hariç diğer delikler iyi korunmuş durumdadır. İki uçtan biri tamdır ve bu uca V şeklinde, derin iki çentik atılmıştır. Bu uç muhtemelen flütün üflendiği kısımdır ve radius kemiğinin proximal kısmına (gövde ile birleşen kısım) denk gelmektedir. Diğer uç ise 5. deliğin orta kısmından itibaren kırıktır ve bu uca birkaç santimetre eksiktir. Flütün üzerinde herhangi bir süs olduğuna dair bir iz rastlanmamıştır. Ancak muhtemelen parmak deliklerinin yerlerini ölçmek için çizilmiş ince çizgiler vardır. Şu anda flütün bir kopyasının yapılmasına çalışılıyor. Yapılınca çalınabilirliği denenecektir. Ancak herhangi bir ağızlık kullanmadan çalınabilir olduğu tahmin edilmektedir. Yapılan radyo karbon (karbon ölçümüne dayanan bir tarihlendirme yöntemi) tarihlendirme çalışmaları, katmanların 31.000-40.000 arasına tarihlen-

Hohle Fels Kazı Alanı

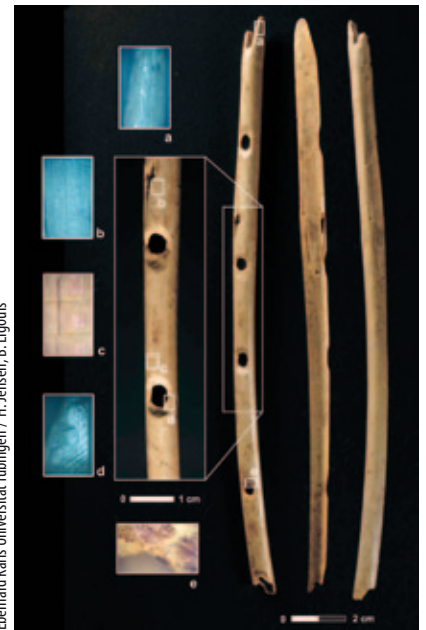
diğini göstermektedir. Radyo karbon tekniği ile yapılan 30.000'den eski tarihlendirmelerde uluslararası bir kalibrasyon (ölçümleme) olmasa da, termoluminesans (maddenin ısıtılması sonucu ortaya çıkan ışığın ölçülmesi ile yapılan bir tarihlendirme yöntemi) tekniği ve diğer teknikler kullanılarak aşağı yukarı 36.000 yıllık bir tarihlendirme yapılmıştır. Ayrıca bölgenin katmansal yapısı da flütün aşağı yukarı 40.000 ile tarihlendiğini göstermektedir. Böylece Hohle Fels flütünün 35.000 yıldan eskiye dayandığı kesin olarak söylenebilir.

Yine aynı bölgede yer alan Vogelherd ve Geissenklösterle kazı alanlarında da kemikten ve mamut dişinden yapılmış flüt parçaları bulunmuştur. Vogelherd orta Avrupa'nın, Aurignacien dönemine ait en çok buluntunun olduğu yeridir ve 30.000-36.000 arasında tarihlenmektedir. Geissenklösterle mağarasının yakınındaki Aurignacien katmanlarında bulunan 3 delikli flüt kuğu radiusundan yapılmıştır. Eğik doğrultuda çalınan bu flüt 4 temel ses çıkarmaktadır. Ayrıca daha kuvvetli üflendiğinde 3 tane üst ton (bir sesin kendine özgü notası dışında çıkardığı armonik ses) çıkarmaktadır. Bu flütün günümüz modern flütlerine kıyasla birçok ses çıkarabildiği düşünüldüğünde, Hohle Fels flütünün daha çok ses çıkarabileceği muhtemeldir. Ayrıca geniş çapı daha derin ses çıkarabileceğini de göstermektedir.

Hohle Fels'te, Vogelherd ve Geissenklösterle'de bulunan flütler insanların Avrupa'ya yayıldığı Üst

Paleolitik'in erken evrelerinde de müziğin geniş bir yer tuttuğunu göstermektedir. Swabian mağaralarından gelen arkeolojik kayıtların dışında 30.000 tarihinden önceye tarihlenen müzik aletlerine ait kanıtlar yoktur. Üst Paleolitik döneme ait 22 kuş kemiği flütten biri de Pireneler'deki (Fransa) Isturitz bölgesinden çıkarılmıştır. Ancak 20. yüzyılın başlarında yapılan ve iyi kayıt tutulmayan kazılarda çıkarılan bu flüt ile ilgili çok bilgi yoktur. Aşağı Avusturya'daki Wachau vadisinde bulunan diğer bir flüt ise 19.000 ile tarihlenmektedir.

En eski flütün hangisi olduğu tartışılabilir, en azından elimizdeki bilgilere göre ilk müzik aletinin bir "flüt" olduğunu söylemek herhalde yanlış olmayacaktır. Evrensel olarak gelişmiş müzik aletlerinin varlığı araştırmacılar tarafından modern davranışın ve ilerlemiş sembolik iletişimin varlığının işareti olarak kabul edilse de, arkeolojik kalıntıların azlığı, müziğin evriminin ve yayılışının tam olarak açıklanmasına engel olmaktadır. Yapılan her kazı çalışması, bu yayılışın açıklanmasında bir adım daha atmamızı sağlamakta, insanın hikâyesine bir sayfa daha eklemektedir.

Eberhard Karls Universität Tübingen / H. Jensen, B. Ligouis

Ahmet İhsan Aytekin 1982'de Ankara'da doğdu. 2007'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Antropoloji bölümünden mezun oldu. 2008'de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yüksek lisans ve doktora eğitimi yapmak üzere Almanya'ya gönderildi. Eberhard Karls Üniversitesi'nde (Tübingen-Almanya) "Doğal Bilimler Arkeolojisi" alanında yüksek lisans eğitimine başladı. Arkeoloji, arkeobotanik, arkeozooloji, jeoarkeoloji ve paleoantropoloji alanlarında çalışmalar yapıyor.

Kullanımdan kaynaklanan deformasyon, çizik ve çentikler mor ötesi ışık ile gösterilmiştir. Çile gösterilen kısım muhtemelen deliklerin yerlerinin tespiti için atılmış çizgilerdir.